

STATINIO PROJEKTUOTOJŲ IR RANGOVŲ PRIVALOMOJO CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO TEISINIO REGLAMENTAVIMO ASPEKTAI

Violeta Keršulienė

*Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius-40, Lietuva
El. paštas kvioleta@adm.vtu.lt*

Įteikta 2005-03-25; priimta 2005-09-15

Santrauka. Civilinės atsakomybės draudimas priskiriamas prie rizikingiausių draudimo rūšių. Lietuvoje įvedus privalomąjį statinio projektuotojų ir rangovų civilinės atsakomybės draudimą, buvo pasinaudota užsienio šalių patirtimi nustatant draudimo objektą, draudiminio įvykio kriterijus, trečiųjų asmenų teisę tiesiogiai reikalauti atlyginti □alą. Straipsnyje nagrinėjamos Lietuvos Respublikos statybos įstatymo nuostatos ir poįstatyminiai teisės aktai, reglamentuojantys privalomąjį projektuotojo ir rangovo civilinės atsakomybės draudimą, analizuojamas privalomojo civilinės atsakomybės draudimo objektas, skirtumai tarp privalomojo ir savanoriškojo statinio projektuotojo ir rangovo civilinės atsakomybės draudimo. Apžvelgiami privalomojo civilinės atsakomybės draudimo draudiminio įvykio požymiai, sąlygos, bandoma išskirti draudiminį įvykį iš kitų įvykių.

Raktažodžiai: civilinė atsakomybė, privalomasis draudimas, statinio projektuotojas, rangovas, draudiminis įvykis, draudimo rizika.

THE LEGISLATION APPROACH OF THE THIRD PARTY LIABILITY INSURANCE FOR CONSTRUCTION DESIGNERS AND CONTRACTORS

Violeta Keršulienė

*Vilnius Gediminas Technical University, Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius-40, Lithuania
E-mail: kvioleta@adm.vtu.lt*

Received 25 March 2005; accepted 15 September 2005

Abstract. Compulsory Third Party Liability Insurance is ranked as one of the most risky kinds of insurance. In the course of introducing the compulsory Third Party Liability Insurance for construction designers and contractors in Lithuania the experience of foreign countries was used for setting the insurance object, the criteria for the insured events and the third party rights for insisting on liability (restitution) for damages.

The article analyses the provisions of law of construction and by-laws regulating compulsory Third Party Liability Insurance for construction designers and contractors as well as the object of the compulsory Third Party Liability Insurance and differences between the compulsory and voluntary Third Party Liability Insurance for construction designers and contractors have been outlined.

The evidence and conditions of the insured events within the Third Party Liability Insurance are reviewed and the insured event has been distinguished from a number of other events.

Keywords: civil liability; compulsory insurance; construction designer; contractor; insured event; risk insurance.

1. Įvadas

Ekonominiu požiūriu draudimas yra būtina bet kurios šalies vidaus vystymosi ir klestėjimo sąlyga, nes jis užtikrina saugesnę aplinką šalies gyventojams bei investuotojams. Pasaulyje sparčiai plečiantis statyboms, buvo pastebėtas su statybomis susijusios rizikos svetimam turtui, gyvybei bei sveikatai padidėjimas. Tačiau nemaža dalis statytojų finansiškai nebuvo pajėgūs atlyginti nukentėjusių asmenų sveikatai ar turtui padarytą žalą. Dėl šios priežasties daugelyje pasaulio valstybių (JAV, Vokietijoje, Prancūzijoje) dar praėjusio amžiaus pradžioje atsirado civilinę statytojų atsakomybę reglamentuojantys įstatymai, kurie gana efektyviai padėjo spręsti projektuotojų ir rangovų nemokumo, atlyginant padarytą žalą tretiesiems asmenims, problemą. Lietuvai įgyvendinant draudimo santykius reglamentuojančių teisės aktų derinimo su Europos Sąjungos teisės aktais reikalavimus, statybos įstatyme užsienio šalių pavyzdžiu buvo numatytas privalomasis projektuotojo ir rangovo civilinės atsakomybės draudimas, kad realiai galima būtų atlyginti statybos dalyvių padarytą žalą statytojui (užsakovui) ir tretiesiems asmenims.

Šiame darbe lyginamuoju metodu analizuojamos Lietuvos Respublikos statybos įstatymo (Žin., 1996, Nr. 32-788; 2001, Nr. 101-3597) nuostatos ir poįstatyminiai teisės aktai, reglamentuojantys privalomąjį projektuotojo ir rangovo civilinės atsakomybės draudimą. Užsienio teisės teorijoje privalomojo profesinės atsakomybės draudimo klausimus savo moksliniuose darbuose nagrinėjo M. Faure ir P. Fenn. Jie analizavo civilinės atsakomybės draudimo problemas per laikotarpį nuo veiksmų, sukėlusių žalą, atlikimo iki žalos atsiradimo, taip pat kaip per šį laikotarpį keičiasi nuostolių dydis [1]. E. Fess ir U. Hege sprendė, kaip draudimas padeda paskirstyti riziką [2]. Draudiminio įvykio kriterijus analizavo M. Faure [3]. Iš Lietuvos autorių reikėtų paminėti vieną pagrindinių Lietuvos nacionalinės teisės kūrėjų – V. Mikelėną, kuris, analizuodamas civilinės atsakomybės problemas, trumpai apžvelgė, kaip civilinės atsakomybės draudimo klausimai sprendžiami užsienio valstybėse [4]. T. Kontautas nagrinėjo draudiminio įvykio, nukentėjusiojo teisės į draudimo išmoką klausimus [5], V. Papirtis ir S. Bulka sprendė interesų derinimo problemas, realizuojant draudimo santykius [6]. Tačiau šių autorių darbuose analizuojami bendrieji civilinės atsakomybės klausimai, neskiriant pakankamo dėmesio projektuotojų ir rangovų privalomojo civilinės atsakomybės draudimo klausimams.

2. Teisės aktų, reglamentuojančių privalomąjį projektuotojų ir rangovų civilinės atsakomybės draudimą, sistema

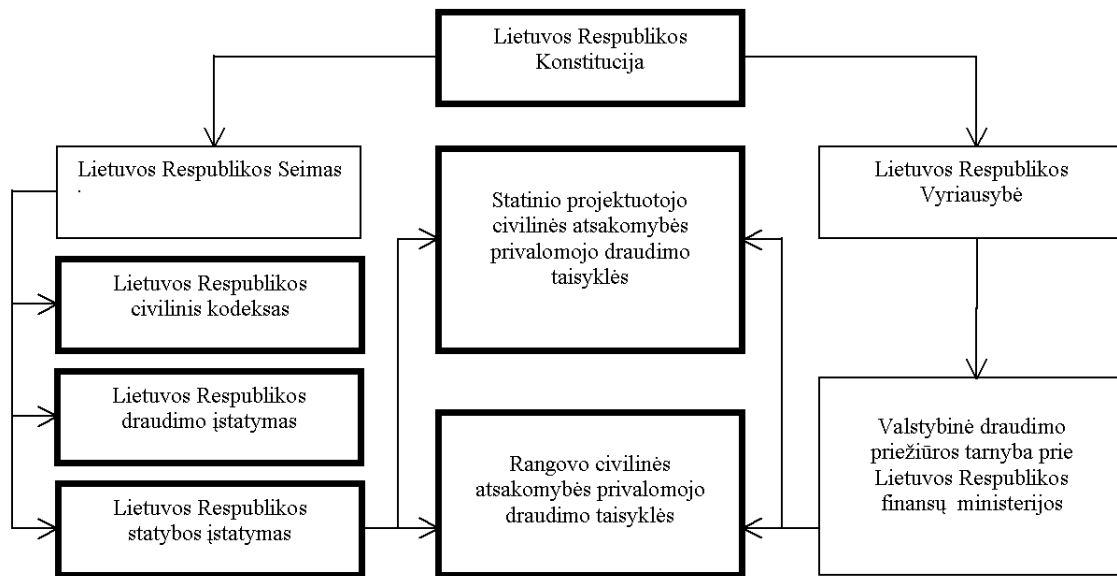
Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1998 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr. 1363 patvirtino Privalomojo civilinės

atsakomybės draudimo plėtojimo programą [7], kurioje numatė konkrečias priemones, padėsiančias įgyvendinti architektų ir statytojų (rangovų) civilinės atsakomybės privalomąjį draudimą. Pagrindinė priemonė buvo bendrųjų architektų ir statytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių parengimas ir pateikimas Lietuvos Respublikos Vyriausybei iki 2000 m. rugsėjo 30 d. Tačiau tik 2002 metais buvo paskelbtos ir įsigaliojo Statinio projektuotojo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklės [8] ir Rangovo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklės [9]. Iki šių taisyklių įsigaliojimo bendrieji civilinės atsakomybės klausimai buvo reglamentuojami Lietuvos Respublikos civilinio kodekso [10] ir Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo [11] nuostatomis. Vadinasi, civilinės atsakomybės privalomasis draudimas galėjo būti reguliuojamas pagal draudimo įmonių savanoriškojo draudimo taisykles, kurios dažniausiai neužtikrina tinkamos nukentėjusiųjų asmenų interesų apsaugos.

Taigi tik įsigaliojus Statinio projektuotojo ir rangovo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklėms, kurios numatė pagrindines privalomojo draudimo sutarties sąlygas, draudimo sutarties šalių ikisutartines ir sutartines teises ir pareigas, galima kalbėti apie teisės aktų, reglamentuojančių privalomąjį projektuotojų ir rangovų civilinės atsakomybės draudimą, sistemą. Šią sistemą sudaro bendrieji ir ypatingieji (specialieji) teisės aktai, kurių tarpusavio sąveiką tikslinga pavaizduoti grafiškai (žr. pav.).

3. Privalomojo civilinės atsakomybės draudimo atribojimas nuo savanoriškojo draudimo

Dauguma Lietuvos draudikų be privalomojo statinio projektuotojo ir rangovo civilinės atsakomybės draudimo siūlo ir savanoriškojo draudimo paslaugas. Pavyzdžiui, akcinė bendrovė „Lietuvos draudimas“ [12] siūlo statybų ir montavimo visų rizikų draudimą, kuris apsaugotų statybos įmonių interesus nuo nuostolių, patirtų statybos ar montavimo darbų metu, jei bus sugadinti ar sunaikinti statomi (remontuojami, montuojami) pastatai, statybos vietoje saugomos statybinės medžiagos, montuojami įrenginiai, kiti statybos reikmenys. UAB „PZU Lietuva“ siūlo su statumu, montuojamu, rekonstruojamu, remontuojamu ar griau namu statiniu susijusių statybos, montavimo, rekonstrukcijos, remonto ar griovimo darbų bei bandymų, statybos produktų, medžiagų, montuotinių įrenginių draudimo paslaugas [13]. Užsienio valstybėse savanoriškojo statybų draudimo įvairovė dar didesnė. JAV plačiai paplitęs draudimas nuo statybos procesų sukeltos žalos aplinkai, draudimas nuo galimo realios statybos kainos viršijimo samatinę kainą, draudimas nuo statybos įmonės veiklos pertraukimo (nutraukimo) [14]. Tad kuo gi skiriasi privalomasis projektuotojų ir rangovų civilinės atsakomybės draudimas nuo savanoriškojo?

Teisės aktų, reglamentuojančių privalomąjį projektuotojų ir rangovų civilinės atsakomybės draudimą, sistema

The legislative framework governing third party liability insurance for construction designer and contractors

Kaip jau buvo minėta, privalomojo civilinės atsakomybės draudimo atveju pareigą sudaryti draudimo sutartį numato valstybė, siekdama apsaugoti nukentėjusių trečiųjų asmenų interesus. Savanoriškojo draudimo atveju draudėjas pats priima sprendimą, ar jam reikalinga jo paties turtinių interesų apsauga. Be to, privalomojo statinio projektuotojo ir rangovo civilinės atsakomybės draudimo atveju valstybė imperatyviai nustato draudimo objektą, draudiminio įvykio sąlygas, minimalią draudimo sumą, o savanoriškojo draudimo atveju valstybės vaidmuo apsiriboja draudėjo pasirinkimo laisvės užtikrinimu. Vadinasi, pirmasis požymis, atribojantis privalomąjį statinio projektuotojų ir rangovų civilinės atsakomybės draudimą nuo savanoriškojo, yra valstybės numatyta pareiga sudaryti draudimo sutartį privalomojo draudimo atveju.

Statinio projektuotojo ir rangovo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklėse nurodoma, kad viena iš draudiminio įvykio sąlygų yra žala, atsiradusi dėl atliekamų ir (ar) atliktų statybos darbų (rangovo civilinės atsakomybės draudimo atveju) arba dėl netinkamo statinio projektavimo (statinio projektuotojo civilinės atsakomybės draudimo atveju). Tai leidžia daryti išvadą, kad kitas požymis, skiriantis privalomąjį projektuotojo ir rangovo civilinės atsakomybės draudimą nuo savanoriškojo, yra tas, kad pirmuoju atveju žala atsiranda dėl draudėjo veiklos. Savanoriškojo draudimo atveju žala gali atsirasti ir dėl nuo draudėjo valios nepriklausančių aplinkybių (pavyzdžiui, gamtos stichija, ekonominiai ar politiniai pokyčiai ir panašiai). Tačiau čia pat reiktų atkreipti dėmesį į tai, privalomojo civilinės atsakomybės draudimo atveju žala turi atsirasti ne dėl bet kokios, o tik dėl netyčinės profesinės draudėjo veiklos. Iš šios sąlygos savaime išplaukia trečiasis požymis, nu-

brėžiantis takoskyrą tarp savanoriškojo ir privalomojo statinio projektuotojo ar rangovo civilinės atsakomybės draudimo – specialaus subjekto egzistavimas privalomojo draudimo atveju. Tai reiškia, kad šiuo draudimu draudžiami tik asmenys, turintys teisę verstis statinio projektuotojo arba rangovo veikla.

Ketvirtasis privalomojo civilinės atsakomybės draudimo požymis yra tas, kad jis visada daro įtaką trečiojo asmens (nukentėjusiojo) interesams, kai savanoriškojo draudimo atveju projektuotojas arba rangovas, apdrausdamas turtą nuo įvairių galimų rizikų, veikia išimtinai savo interesais. Nors savanoriškajame draudime gali būti nurodytas tretysis asmuo kaip naudos gavėjas, jo nereikėtų tapatinti su trečiaisiais asmenimis privalomajame civilinės atsakomybės draudime, nes pirmuoju atveju trečiojo asmens naudai išmokama draudimo išmoka nebūtinai skirta jam padarytai žalai atlyginti. Be to, privalomojo civilinės atsakomybės draudimo atveju draudėjas sudaro sutartį, nežinodamas, kurio asmens (asmenu) atžvilgiu jam kils civilinė atsakomybė.

4. Statinio projektuotojo ir rangovo privalomojo civilinės atsakomybės draudimo esmė

Tradiciskai draudimas atsirado kaip priemonė neigiamiems įvykiams arba reiškinėms padariniams kompensuoti. Kaip jau buvo minėta, statinio projektuotojo ir rangovo privalomojo civilinės atsakomybės draudimo atveju pareiga sudaryti draudimo sutartį yra nustatyta valstybės. Tikimasi, kad šios pareigos vykdymas apsaugos trečiuosius asmenis, o netiesiogiai – ir visą visuomenę nuo žalos, atsirandančios dėl statinio statybos ar projektavimo darbų. Ka-

dangi vykdant tokius darbus žala dažnai yra didelė, rangovas arba statinio projektuotojas gali neturėti pakankamai turto jai atlyginti. Taigi galima sakyti, kad viena iš šio draudimo paskirčių yra draudimo rizikos perkėlimas draudikui.

Tais atvejais, kai draudimo išmokos nepakanka tretiesiems asmenims padarytai žalai atlyginti, vadovaujamosi Civilinio kodekso 6.254 str. 2 d., kurioje įtvirtinta norma, kad „draudimo atlyginimo ir faktinės žalos dydžio skirtumą atlygina apdraustasis asmuo, atsakingas už žalos padarymą“ [10]. Kalbant apie statinio projektuotojo ir rangovo privalomąjį civilinės atsakomybės draudimą, skirtumo atlyginimo pareiga tektų statinio projektuotojui arba rangovui. Tokia teisinė norma įpareigoja statinio projektuotoją arba rangovą, draudžiantį savo civilinę atsakomybę, draudimo liudijime (polise) nustatyti tokią draudimo sumą, kuri užtikrintų ne tik trečiųjų asmenų, bet ir jo paties turtinius interesus. Atsiradus trečiųjų asmenų žalai dėl statinio projektavimo arba statybos darbų, visuomenėje susikerta statinio projektuotojo arba rangovo ir nukentėjusiųjų trečiųjų asmenų interesai: statinio projektuotojo arba rangovo rūpesčiai ir turtiniai interesai, kurie, atsižvelgiant į žalos dydį, gali lemti jų profesinės veiklos šioje srityje pabaigą, prieš nukentėjusiųjų asmenų teisę į visišką žalos atlyginimą. Numatydamas statinio projektuotojams ir rangovams pareigą drausti savo profesinę atsakomybę, valstybė tarsi įrodo, kad labiau rūpinasi nukentėjusių, o ne žalą padariusių asmenų interesų apsauga. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad tiek statinio projektuotojo, tiek ir rangovo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklėse yra numatyta tik minimali draudimo suma [8, 9], tikėtina, kad dalis projektuotojų ir rangovų, atsižvelgdami į tai, kad praktikoje tokių draudiminių įvykių atsiradimo tikimybė nėra didelė, stengsis apsiriboti tik minimalia draudimo suma. Todėl siekiant maksimaliai apsaugoti vartotojų interesus profesinės projektuotojų ir rangovų atsakomybės draudimą reglamentuojančiuose teisės aktuose būtų tikslinga numatyti, kad projektuotojo privalomojo civilinės atsakomybės draudimo suma turėtų būti ne mažesnė kaip projektavimo sutartyje nustatyta to statinio projekto kaina, o rangovo privalomojo civilinės atsakomybės draudimo minimali suma – ne mažesnė kaip rangos sutartyje nustatyta to statinio statybos darbų kaina.

Vadovaujantis Statybos įstatymo 38 str. 1 d., kai pagal civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutartį draudėjas yra statinio projektuotojas, draudikas pagal privalomąjį civilinės atsakomybės draudimą atlygina draudimo išmokomis statytojui (užsakovui) ir tretiesiems asmenims draudėjo padarytą žalą asmens sveikatai arba žalą, atsiradusią dėl gyvybės atėmimo, bei žalą turtui. Vadovaujantis šio įstatymo 39 str. 1 d., draudikas analogiškai privalo atlyginti draudėjo padarytą žalą, kai draudėjas yra rangovas [15]. Be to, tuo atveju, kai draudėjas pats atlygina padarytą žalą, draudikas išmoka draudimo išmokas draudėjui.

Panaši praktika yra ir Europos valstybėse, kur žalą, pa-

darytą trečiajam asmeniui, privalo atlyginti žalą padariusio asmens draudikas. Pavyzdžiui, pagal Ispanijos ir Portugalijos teisę nukentėjęs tretysis asmuo turi tiesioginę teisę reikalauti rangovo ar statinio projektuotojo draudiko atlyginti patirtą žalą [4]. Rusijos Federacijos civilinio kodekso 931 str. 3 d. nustato, kad atsakomybės už padarytą žalą rizikos draudimo sutartis laikoma sudaryta asmenų, kuriems gali būti padaryta žala, naudai, o to paties straipsnio 4 d. nustatyta, kad asmuo, kurio naudai sudaryta draudimo sutartis, turi teisę tiesiogiai pareikšti draudikui reikalavimą dėl žalos atlyginimo [16]. Teisės aktuose, reglamentuojančiuose privalomąjį civilinės atsakomybės draudimą, numatyta trečiųjų asmenų teisė reikšti tiesioginį reikalavimą dėl žalos atlyginimo turėtų būti suprantama ne tik kaip jų teisė dėl rangovo ar statinio projektuotojo padarytos žalos pareikšti ieškinį teisme, bet ir teisė nesikreipiant į teismą reikalauti, kad draudikas išmokėtų draudimo išmoką. Toks trečiojo asmens tiesioginio reikalavimo įteisinimas rangovo ir statinio projektuotojo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklėse yra priimtinesnis vartotojams, nes, neatsižvelgiant į tai, kokią draudimo išmokos išmokėjimo tvarką šalys nustatė privalomojo civilinės atsakomybės draudimo sutartyje, nukentėjęs trečiasis asmuo visada gali pasinaudoti įstatymo suteikiama tiesioginio reikalavimo teise. Kitaip sakant, šis tiesioginio reikalavimo institutas užtikrina didesnę dėmesį nukentėjusiųjų asmenų, o ne kaltininkų apsaugai.

Tiesioginio reikalavimo institutą daugelyje privalomojo civilinės atsakomybės draudimo rūšių numato visos Europos Sąjungos narės [17].

5. Statinio projektuotojo ir rangovo privalomojo civilinės atsakomybės draudimo objektas

Pagal rangovo ir statinio projektuotojo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo rūšies pavadinimą galima būtų daryti išvadą, kad šio draudimo objektas yra rangovo arba projektuotojo civilinė atsakomybė. Tačiau yra autorių, nesutinkančių su šia nuomone ir teigiančių, kad civilinėje teisėje civilinio teisinio santykio objektas yra ta gėrybė, kuri reikalinga teisės subjektui savo poreikiams bei interesams tenkinti ir yra reali jų tenkinimo priemonė. Profesinė civilinė atsakomybė yra neigiamo padarinio atitinkama turtinio pobūdžio reakcija [6]. Rangovas arba projektuotojas turi tikslą siekti tokios gėrybės, kuri galėtų tenkinti jo interesus, t y. apsisaugoti nuo galimų nuostolių. Kitaip tariant, šios teorijos šalininkų nuomone, rangovo ir statinio projektuotojo civilinės atsakomybės draudimo objektas yra jų turtinis interesas, kuris kyla dėl padarytos žalos, susijusios su jų profesine veikla. Analogiškai civilinės atsakomybės draudimo objektas yra apibrėžiamas ir kai kurių draudimų pateikiamose standartinėse draudimo sąlygose. Pavyzdžiui, UAB „ERGO Lietuva“ civilinės atsakomybės drau-

dimo taisyklėse nurodoma, kad „civilinės atsakomybės draudimo objektas yra turtiniai interesai, susiję su draudėjo padaryta žala fizinio asmens turtui ar tam fiziniam asmeniui, taip pat žala, padaryta juridiniam asmeniui“ [18].

Tačiau tokia nuomonė nepagrįsta, nes turtinis interesas, kylantis dėl rangovo ar statinio projektuotojo padarytos žalos gali ir neatsirasti, jeigu tokia žala tretiesiems asmenims nėra padaroma. Todėl reikėtų sutikti su Statybos įstatyme pateiktu rangovo ir statinio projektuotojo civilinės atsakomybės draudimo objekto apibrėžimu: „Draudimo objektas yra statinio projektuotojo ir rangovo civilinė atsakomybė už jų padarytą žalą statytojui (užsakovui) ir tretiesiems asmenims“ [15]. Panašiai, tik šiek tiek plačiau draudimo objekto sąvoka aiškinama ir rangovo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklėse: „Draudimo objektas yra draudėjo civilinės atsakomybė už žalą, padarytą tretiesiems asmenims, kuri atsirado draudimo sutarties galiojimo metu ir šalių nustatytu laikotarpiu, kuris negali būti trumpesnis nei 2 metai, dėl draudimo sutarties galiojimo metu atliekamų ir (ar) atliktų statinio statybos darbų“ [9]. Statinio projektuotojo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklėse draudimo sutarties šalių nustatomas ir draudimo sutarties galiojimo minimalus laikotarpis siejamas su Civilinio kodekso 6.698 str. 1 d. 1 p. nustatytu garantiniu terminu. Be to, statinio projektuotojo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo objektas bus tik tokia tretiesiems asmenims padaryta žala, kuri atsirado „dėl draudimo sutarties galiojimo metu netinkamai atlikto statinio projektavimo, kai draudimo sutartis sudaryta pagal atskirą statinio projektą, arba dėl netinkamo statinio projektavimo, kurio statinio projektai ar jų dalys buvo perduoti užsakovams draudimo sutarties galiojimo laikotarpiu ir kurių projektavimo darbų rangos sutartys buvo pasirašytos po statinio projektuotojo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutarties įsigaliojimo dienos, kai draudimo sutartis sudaryta pagal projektavimo įmonės projektavimo darbų mastą per metus“ [8].

Kai kuriose užsienio valstybėse (pavyzdžiui, Latvijos Respublikoje) yra numatytas draudimo šakų suskirstymas į asmens draudimą, turto draudimą bei civilinės atsakomybės draudimą, todėl remiantis šia klasifikacija lengviau suvokti kiekvienos draudimo rūšies objektą.

6. Statinio projektuotojo ir rangovo civilinės atsakomybės draudimo draudiminiai įvykiai

Draudimo įstatymo 2 str. 11 d. pateiktas draudiminio įvykio sąvokos aiškinimas: „Draudiminis įvykis – draudimo sutartyje nurodytas atsitikimas, kuriam įvykus draudikas privalo mokėti draudimo išmoką“ [11]. Pagal šį apibrėžimą statinio projektuotojo ir rangovo civilinės atsakomybės draudimo draudiminį įvykį galima suvokti kaip juridinį faktą, numatytą statinio projektuotojo ar rangovo civili-

nės atsakomybės sutartyje, kurio atsiradimas sukelia draudikui pareigą išmokėti draudimo išmoką, o draudėjui ar trečiajam asmeniui – teisę reikalauti šios išmokos. Pagal statinio projektuotojo ir rangovo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisykles draudiminiai įvykiai privalo tenkinti šių taisyklių IV dalyje išvardytas sąlygas, kurias trumpai galima apibūdinti kaip rašytinio reikalavimo pareikšimą draudėjui per nustatytą terminą; draudiminės apsaugos galiojimą dėl žalos, atsiradusios nustatytu laiku ir teritorijoje; žalos atsiradimas sąlygotas draudimo objekte numatytų darbų. Taigi įvykis negali būti pripažįstamas draudiminiu, jeigu jis neatitinka bent vienos iš nurodytų sąlygų.

Statinio projektuotojų ir rangovų civilinės atsakomybės privalomajam draudimui būdingas santykinai ilgas laikotarpis tarp veiksmų, sukėlusių draudiminį įvykį, atlikimo bei atsiradusios žalos. Todėl analizuojant, ar juridinį faktą reikėtų laikyti draudiminiu įvykiu, būtina nustatyti, ar tarp atsiradusios žalos ir statinio projektuotojo arba rangovo veiksmų yra priežastinis ryšys [1], ar projektavimo arba statybos darbai buvo atliekami draudimo sutarties galiojimo laikotarpiu bei Lietuvos Respublikos teritorijoje, ar žala atsirado galiojant draudimo sutarčiai ir per draudimo sutarties šalių nustatytą laikotarpį [8, 9]. Be to, pagal statinio projektuotojų ir rangovų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisykles draudiminiu įvykiu negali būti laikomi įvykiai, atsiradę dėl draudėjo tyčios, dėl draudėjo veiklos, kuri išeina už statinio projektuotojo arba rangovo veiklos ribų, dėl sutarties neįvykdymo arba netinkamo įvykdymo ir panašiai. Iš viso statinio projektuotojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklės numato 19 atvejų, o rangovo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklės – 23 atvejus, kai juridinis faktas negali būti laikomas draudiminiu įvykiu. Tai reiškia, kad net ir tuo atveju, kai įvykis tenkina visas statinio projektuotojų ir rangovų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklėse nurodytas sąlygas, jis gali būti pripažintas nedraudiminiu įvykiu, jeigu pagal šias taisykles tokie įvykiai yra laikomi nedraudiminiais.

Ilgą laiką užsienio šalių civilinės atsakomybės draudimo praktikoje draudiminiam įvykiui apibūdinti buvo naudojamas atlikto veiksmo kriterijus [3], kurį taikant draudimo išmoką draudikas turėtų sumokėti tik tuo atveju, jeigu draudimo apsauga galioja veiksmų atlikimo metu. Tokia praktika neleido draudikams įvertinti, kokio masto riziką jie prisiima sudarydami draudimo sutartis, o tai juos skatino nepagrįstai didinti draudimo įmokas, atsisakyti drausti tas rizikas, kurios, jų manymu, galėjo būti susijusios su didesnės žalos atsiradimu. Esant tokiai padėčiai, negalėjo būti patenkinti nei draudėjų, nei vartotojų interesai. Siekdami pažaboti civilinės atsakomybės ribų plėtimąsi draudikai kai kuriose civilinės atsakomybės draudimo sutartyse pradėjo taikyti atsiradusios žalos kriterijų, kuris reiškė, kad draudi-

kas privalo išmokėti draudimo išmoką, jeigu žala atsirado galiojant draudiminei apsaugai. Tačiau praktikoje įsitinkta, kad vien atsiradusios žalos kriterijaus nepakanka, norint įvykį pripažinti draudiminiu, nes dažnai atsiradusią žalą ir rašytinio prašymo atlyginti žalą pareiškimą taip pat skiria nemažas laiko tarpas. Siekiant, kad tiek draudėjas, tiek ir tretieji asmenys apie atsiradusią žalą draudiką informuotų kaip galima greičiau po žalos atsiradimo momento, JAV draudimo teisės teorijoje praėjusio amžiaus pabaigoje draudiminiam įvykiui apibūdinti imtas naudoti pareikšto reikalavimo kriterijus. Jis reiškė, kad draudikas turėtų mokėti draudimo išmoką, jeigu jis teikė draudimo apsaugą tuo metu, kai apdraustasis (atsakingas už žalą asmuo) ar pats draudikas gavo reikalavimą atlyginti žalą [1]. Todėl logiška, kad Lietuvoje įteisinus privalomąjį projektuotojų ir rangovų civilinės atsakomybės draudimą, buvo pasinaudota JAV patirtimi, kurią perėmė nemažai Europos valstybių, ir statinio projektuotojų ir rangovų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklėse draudiminiam įvykiui apibrėžti naudotas pareikšto reikalavimo kriterijus [8, 9].

Apibendrinant reikėtų pažymėti, kad kiekvienas draudiminis įvykis savaime yra ir juridinis faktas. O kad juridinis faktas būtų pripažintas draudiminiu įvykiu, jis draudikui turi sukelti teisinę pareigą išmokėti draudimo išmoką, o tretiesiems asmenims – subjektinę teisę į šią išmoką.

7. Išvados

1. Darbe pateikta teisės aktų, reglamentuojančių privalomąjį projektuotojų ir rangovų civilinės atsakomybės draudimą Lietuvos Respublikoje, sistema (žr. pav.), leidžianti suprasti jų tarpusavio sąveiką bei įtaką nustatant privalomojo civilinės atsakomybės draudimo sutarties sąlygas.
2. Statinio projektuotojų ir rangovų privalomasis civilinės atsakomybės draudimas nuo savanoriškojo skiriasi šiais požymiais:
 - valstybės numatyta pareiga sudaryti draudimo sutartį privalomojo draudimo atveju;
 - privalomuoju statinio projektuotojų ir rangovų civilinės atsakomybės draudimu draudžiami tik statinio projektuotojai arba rangovai, turintys teisę verstis projektavimo arba statybos darbų veikla;
 - būtinas privalomojo statinio projektuotojų ir rangovų civilinės atsakomybės draudimo draudiminio įvykio požymis yra žalos atsiradimas;
 - privalomasis civilinės atsakomybės draudimas visada daro įtaką trečiojo asmens (asmenų) interesams.
3. Statinio projektuotojo ir rangovo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklėse yra numatyta tik minimali draudimo suma. Siekiant maksimaliai apsaugoti vartotojų interesus, civilinės atsakomybės draudimo suma turėtų būti ne mažesnė kaip

projektavimo sutartyje nustatyta to statinio projekto kaina statinio projektuotojų privalomojo civilinės atsakomybės draudimo atveju arba rangos sutartyje nustatyta statinio darbų kaina rangovų privalomojo civilinės atsakomybės draudimo atveju.

4. Statinio projektuotojo ir rangovo civilinės atsakomybės draudimo draudiminiams įvykiams apibūdinti naudojamas pareikšto reikalavimo kriterijus.

Literatūra

1. Faure, M.; Fenn, P. Retroactive liability and the insurability of long-tail risks. *International Review of Law and Economics*, Vol 19, 1999, p. 487–500.
2. Fess, E.; Hege, U. Safety monitoring, capital structure, and „financial responsibility“. *International Review of Law and Economics*, Vol 23, 2003, p. 323–339.
3. Faure, M. Interdependencies between tort law and insurance. *Risk Decision Policy*, 1997, p. 193–210.
4. Mikelėnas, V. Problems of Civil Liability: Comparative Aspects (Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai). Vilnius: Justitia, 1995. 332 p (in Lithuanian).
5. Kontautas, T. Liability Insurance: the right of the injured third party to claim insurance compensation. *Law (Teisė)*, t. 49, 2003, p. 66–75 (in Lithuanian).
6. Papirtis, L. V.; Bulka, S. Liability Insurance: Problems of interests coordination. *Jurisprudence (Jurisprudencija)*, t. 23, 2001, p. 183–192 (in Lithuanian).
7. The resolution of the government of The Lithuanian Republic „Concerning the approval of the development Programme of the Compulsory Third Party Liability Insurance“ (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl privalomojo civilinės atsakomybės draudimo plėtojimo programos patvirtinimo“). *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 104-2880 (in Lithuanian).
8. The resolution of the Board of the State Office for Insurance Supervision at the Ministry of Finance „Concerning Compulsory Third Party Liability Insurance for Construction Designers“ (Valstybinės draudimo priežiūros tarnybos prie Finansų ministerijos valdybos nutarimas „Dėl statinio projektuotojo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo“). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 46-1778; 2003, Nr. 61-2830 (in Lithuanian).
9. The resolution of the Board of the State Office for Insurance Supervision at the Ministry of Finance „Concerning Compulsory Third Party Liability Insurance for contractors“ (Valstybinės draudimo priežiūros tarnybos prie Finansų ministerijos valdybos nutarimas „Dėl rangovo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo“). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 46-1779; 2003, Nr. 58-2634 (in Lithuanian).
10. Civil Code of the Republic of Lithuania (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262 (in Lithuanian).
11. Law on insurance of the Republic of Lithuania (Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas). *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 94-4246 (in Lithuanian).
12. Plc. „Lietuvos draudimas“/Insurance products. <http://www.ldr.lt> [revised 25 03 2005 (in Lithuanian)].
13. Ltd. „PZU Lietuva“/The rules of the voluntary Third Party

- Liability Insurance. <http://www.pzu.lt> [revised 25 03 2005 (in Lithuanian)].
14. Currie, O.; Sweeny, N. J.; Hafer, R. F. Construction subcontracting: a legal guide for industry professionals. *Construction law library*, 1991. 358 p.
15. Law on construction of the Republic of Lithuania (Lietuvos Respublikos statybos įstatymas). *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 101-3597 (in Lithuanian).
16. Civil Code of the Russian Federation (Гражданский кодекс Российской Федерации). <http://www.garweb.ru> (in Russian).
17. Dalby, J. EU Law for the Construction Industry. *Blackwell Science Ltd.*, 1998. 715 p.
18. Ltd. „ERGO Lietuva“/The rules of the Civil Liability Insurance. <http://www.ergo.lt> [revised 25 03 2005 (in Lithuanian)].

Violeta KERŠULIENĖ. Master of Law/ Master of Technical Sciences/ PhD student of Technological Sciences, Vilnius Gediminas Technical University.

Director, Department of Law, Vilnius Gediminas Technical University, Saulėtekio al. 11 LT-10223 Vilnius, Lithuania, e-mail: kvioleta@adm.vtu.lt

Research interests: construction management and policy, building legislation, coordination of interest among the participants of construction process.